

— ANKARA HUKUK FAKÜLTESİNİN GEÇMİŞ 25 YILI —
1925 - 1950

Yazan Ord. Prof. Baha KANTAR

1925 yılı Kasım ayının 5 inci Perşembe günü Hukuk Mektebi adıyla açılmış olan Fakültemiz bugün tam 25 inci senesini bitirmiştir.

Mektep Halk Partisinin o zamanki içtima salonunda ve localarda da-
hıl olduğu halde bütün yerleri doldurmuş olan bir kalabalık önünde Ata-
türk'ün meşhur nutku ile açılmış ve bunu mektebin açılmasında pek bü-
yük gayret sarfetmiş olan Adliye Vekili Mahmut Esat Bozkurt'un nutku
takip etmiştir. Ondan sonra Hukuku Esasiye Profesörü Ahmet Ağaoglu
ilk dersini vermiş ve bu suretle Ankara Hukuk Mektebi fiilî olarak ted-
risatına başlamıştır.

Atatürk'ü müteaddit defalar yakından görmek mazhariyetine erdim.
Fakat kendisinin hayali hafızama açılış törenindeki hali ve töreni müte-
akip binanın küçük bir odasında profesörleri kabul buyurarak onlara mu-
vaffakiyet temennilerini bildirdikleri zamandaki tavrıyla nakşolunmuştur.

O tarihlerde Ankara'daki bina azlığı derslerin ilk aylarda Halk Par-
tisain içtima salonunda verilmesini mecburî kılmıştı. Fakat biraz sonra
şimdi Ankara Emniyet Müdürlüğü tarafından işgal edilen mahallin kar-
şısındaki köşede bulunan, oldukça harap eski postane binası mektep ikti-
haz edildi. Binanın üst katındaki büyükçe oda derslane haline tebdil ve
diğer üç odanın birisi profesörlere ve diğer ikisi de İdare Heyetine tahsis
edildi. Binanın alt katı ise yemek salonu oldu. Talebenin büyük bir kısmı
yatak olduğu için onlara yatacak bir yer bulmak da kolay değildi. Epey-
ce araştırmadan sonra şimdiki sanatlar mektebinin arkasına gelen sokak-
ta bir ev kiralamak ve buna iki büyük oda ilâve etmek suretiyle bu gaile
de ortadan kaldırıldı.

Bir yıl sonra ikinci bir dershaneye olan ihtiyacı tatmin kâzın geliyor-
du. Bunu da mektebin biraz aşağısındaki caddeye inen küçük yol üzerin-
de bulunan ve şimdi Maliye Vekâletinin bahçesine ilhak edilmiş olan kü-
çük bir mescit giderdi.

İkinci yıl nihayetinde de üçüncü bir dershaneye lüzum vardı. Bu da
postahane binasının alt katını derslane haline koymak, oradaki lokantayı
da o zaman Adliye Vekâleti olan ve vekâletin şimdiki mahkemeleri içinde
toplayan, Anafartalar caddesindeki binaya taşınması üzerine boş kalan

Hacı Bayram yolu üzerindeki yere (bu gün karakolun bulunduğu bina) nakletmek suretiyle yerine getirildi.

Nihayet 1929 yılında, Hariciye Vekâletiyle İller Bankası arasındaki küçük bina (bugün Diyanet İşleri binası) mektebe tahsis edilmiş ve yatılı talebelerin büyük bir kısmı evkaf apartmanının üst katına naklolunmuştur. Dershanelerin taşınmasıyla boşalmış olan eski postahane binası da muhafaza edilerek binanın üst katı yatılı talebelerin diğer bir kısmına verilmiş alt katı da yemekhaneye tahvil olunmuştur. Fakülte burada da onbir sene kaldıktan sonra 1941 yılı haziranında yatakhane ve yemekhanesiyle birlikte şimdiki büyük binasında toplanmıştır. Vakıf bina - tahsisatın yetişmemesinden dolayı - tamamlanmamış idise de ihtiyaçların büyük bir kısmını karşılamıştır. Biraz sonra yeni tahsisat alınarak bina plânına göre ikmâl edilmiş ve 1949 senesinde fakülteye teslim olunmuştur.

Fakültemiz, millî irfan camiamıza böyle bir binanın tahsisi hususunda da gayret sarfetmiş olanlara müteşekkirdir.

1947 tarihinde, Adliye Bakanlığına mecburî hizmetle bağlı yatılı talebe almak usulüne son verildiği ve evvelce bu suretle alınmış olan talebe mevcudu da çok azaldığı cihetle yatakhane, bir kaç salon ilâvesiyle genişletilerek umumî talebe yurdu haline konmuştur.

* * *

Ankara Hukuk Mektebinin ilk tedris heyeti şöyle teşekkül etmişti:

Tedris Heyeti Fahri Reisi: Reisi cumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri,

Türk Hukuku Fahri Profesörü: Başvekil İsmet Paşa Hazretleri,

Tedris Heyeti Reisi: Adliye Vekili Mahmut Esat Beyefendi,

Reis Vekili: Müderris Cemil Bey,

Okutulacak dersler ile tedriste bulunacak profesörler de şu suretle tertip olunmuştur:

Ağaoğlu Ahmet Bey (Kars Mebusu) — Hukuku Esasiye Profesörü,

Akçuraoğlu Yusuf Bey (İstanbul Meb'usu) — Tarihi siyasi Profesörü,

Bahaeddin Bey (Darülfünun Müderrislerinden) — Hukuku Ceza ve Usulü Cezaiye Profesörü,

Tevfik Kâmil Bey (İstanbul Meb'usu) — Roma Hukuku Profesörü,

Cemal Hüsnü Bey (Gümüshane Meb'usu) — İktisat Profesörü,

Cemil Bey (Darülfünun Müderrislerinden) — Hukuku Dâvel Profesörü,

Hasan Bey (Trabzon Meb'usu) — Maliye Profesörü,

Refik Bey (Sihhiye Vekili) — Tıbbi adif Profesörü,

Saraçoğlu Şükrü Bey (İzmir Meb'usu) — İktisat-ı Nazarî Profesörü,
 Şükrü Kaya Bey (Menteşe Meb'usu) — İktisat Mezhepleri Profesörü,
 Şevket Mehmet Ali Bey (İş Bankası Hukuk Müşaviri) — Hukuku
 Ticaret Profesörü,

Sadri Maksudi Bey — Türk Hukuk Tarihi ve Hukuk Tarihi Profesörü

Süheyp Nizami Bey (Ziraat Bankası Umum Muamelât Müdürü) —
 Hukuku İdare Profesörü,

Mahmut Esat Bey (Adliye Vekili) — İhtilâller Tarihi Profesörü,

Mustafa Fevzi Bey (Saruhan Meb'usu) — Fıkıh Tarihi Profesörü,

Veli Bey (Hariciye Hukuk Müşaviri) — Hukuku Medeniye Profesörü,

Yusuf Kemal Bey (Sinop Meb'usu) — İktisat Profesörü,

Bu ilk listeye birinci veya ikinci ders yılı sonunda profesör tâyin edilmiş olan aşağıdaki zatlara da ilâve eylemek lâzımdır :

Sabri Şakir Bey (Hukuk İşleri Müdürü) — Usulü Muhakemei Hukukiye Profesörü,

Mustafa Şeref Bey (Burdus Meb'usu) — Hukuku İdare ve Hukuku
 Âmme Profesörü

Mazhar Nedim Bey — Deniz Ticareti Profesörü,

Nusret Bey (Devlet Şûrası Reisi) — Hukuku Hususiyeyi Düvel Profesörü,

Fahri Ecevit — Tıbbiadli Profesörü.

Profesörlerden Refik Saydam, Şükrü Saraçoğlu, Şükrü Kaya, Mustafa Fevzi Beyler tadrîste bulunmamışlardır. Cemal Hüsnü bey ise vazifesine pek az bir müddet devam ettikten sonra istifa etmiştir.

Derslerden Fıkıh Tarihi hiç okutulmamış, İhtilâller Tarihi ise bir kaç ders okutulduktan sonra kaldırılmıştır. İktisat, Nazarî İktisat, İktisat Mezhepleri Dersleri, (İktisat ve İktisat Mezhepleri) adı altında birleştirilerek Yusuf Kemal Beye verilmiştir. Adlîtip dersi milletvekili oluncaya kadar Dr. Fahri Ecevit Bey tarafından tedris edilmiştir. 3 ncü, 4 ncü, 5 nci ve 6 ncı sömestrlere programına dahil olan devletlerarası hususî hukuku önceleri Roma Hukuku Profesörü Tefvik Kâmil ile Danıştay eski Başkanı Nusret Bey merhum tarafından okutulmuş, fakat Tefvik Kâmil Beyin Elçiliğe tayini üzerine Hususî Devletler Hukuku tamamıyla Nusret Bey merhuma bırakılmış ve Roma Hukuku da Ali Fuat (Başgil)e tevdi olunmuştur. Fakat Başgil'in bir az sonra İstanbul Hukuk Fakültesine tayini üzerine bu dersi 1933 den itibaren okutmaya Hüseyin Cahit Oğuzoğlu memur edilmiştir.

"Adliye Vekâletine merbut Âli bir Meslek Mektebi" adı ile açılmış

olan müessesese 1927 yılında Vekiller Heyeti kararıyla Fakülte adını almıştır. Zaten te'sisinden beri müessesemizde okutulan dersler ve derslerde takip edilen metod tamamıyla bir fakülte de olanın aynı idi. İmtihanları ciddi, imtihan neticeleri de kat'i idi. İmtihanda muvaffak olanlar mutlak surette sınıfta kalacaklarını bilirler idi. Bu hal talebeleri büyük bir gayret ve kuvvetle çalışmağa teşvik etmekte idi. O zaman Başvekil olan Sayın İsmet İnönü mektebin birinci yıldönümü münasebetiyle yapılmış olan merasimde tedrisat ve imtihanlarda çok ciddi olmak lâzımgeldiğini beyan ve bunun sebeplerini pek açık bir surette izah buyurmuşlardır: "Muhterem Profesörlerden bir noktayı rica edeceğim: Tahsil hayatında bu gençlerden istiyebilecekleri mesaiye hudut tasavvur etmesinler, insafsız olsunlar, son derece istemeyi, Türk gençliğinin kabiliyetine hudut olmadığını esas ittihaz ederek netice almaya çalışsınlar. Çünkü, bu nesil istikbalin me'suliyetini üzerine alacaktır. Bu nesil çok esaslı hazırlanmağa muhtaçtır. Çok çalıştırmalısınız, çok istemelisiniz, çok insafsız ve kıyıcı olmalısınız. Çünkü, bunlar daima mücadele etmeğe mecburdur. Bunları haytın çok amansız mücadelesine hazırlamağı iltizam etmeliyiz. Mücadelenin kuvveti ilimden ve çalışkanlıktan ibarettir." "Talebe arkadaşlar, sizin mesainizin âzamî hasılâtını almak bizim vazifemizdir. Bir gün, büyük icraat ve ağır me'suliyetler altında huzurî kalb ve gururî mîlif ile kendinizi derhatır ettiğiniz vakit bu talebin esbabı mucibesini daha iyi hissedersiniz."

Söylemeğe lüzum yoktur ki, bu güzel ve kuvvetli sözler ilmin vakar ve haysiyetine ve Türk Milletinin seciye ve ananesine tamamıyla tavafuk etmektedir.

Müessesemiz 1940 yılına kadar Adliye Vekâletine bağlı kalmış ve bu müddet içinde 1901 hukukçu yetiştirmiştir.

Burada mektebin gerek tesisinde ve gerek inkişafında emek ve gayreti büyük olan ve hayatının dokuz senesini mektebin idaresine hasreden Profesör Cemil Bilsel'in, hatırasını rahmetle anmak vazifesini yerine getirmek isterim.

* * *

Fakülte, 31 Mayıs 1940 tarihli bir kanun ile Adliye Bakanlığından alınarak Maarif Teşkilâtına idhal edilmiş ve bu suretle tarihi seyirinin ikinci devresine girmiştir. Müessesese altı sene Maarif Vekâletine bağlı kaldıktan sonra Türk irfan tarihinin en şerefli vesikası olan 1946 tarihli kanunla teşkil edilen Muhtar Üniversite camiasında yerini alarak inkişaf seyirinin son merhalesine dahil olmuştur.

Fakültemiz, teşkilâtı, kurları, seminerleri, enstitüleriyle Garp memleketleri fakülteleri ile aynı seviyededir. Hattâ bunların bazılarında daha üstündür. Kütüphanesi genişlemekte, talebe miktarı artmakta, enstitüleri çalışmaktadır.

Fakültenin bu şerefli gününü görmek - şüphesiz - Profesörlerine heyecanlı bir memnuniyet veriyor. Fakat bu heyecanda gizlenmiş bir iz tirap ve teessür de vardır. Çünkü, Fakültenin tesisinden itibaren kürsülerine içten gelen tedris aşkıyle bağlanmış fakat kaderin hayat yolunda kendilerine çizmiş olduğu seyri ikmâl etmiş olan yedi profesörümüz, Veli Saltık, Ahmet Ağaoglu, Yusuf Akçura, Mustafa Şeref Özkan, Mahmut Esat Bozkurt, Nusret Metya ve Cemil Bilsel'i kaybetmiş olmak elemiyle yaralıyız. Seciyeleriyle birbirlerinden ayrılan, lâkin faziletleriyle birleşen ve fakültenin yükselmesinde, bugünkü mertebesine erişmesinde hizmet ve gayretleri büyük olan bu büyük üstadların ruhlarına şükran ile dolu hürmetlerimi arzeder ve kendileri için rahmandan rahmet dilerim.

Senelerin geçmesiyle yaşlanan fakültemiz, faniliğin saadetini okuma ve okutmakta bulan liyakatli ve genç arkadaşlarımızı içine aldıkça tazeliyor. Bu gün tedris heyetine dahil olanlardan 8 i fakültemizden yetişen gençlerdir.

* * *

Medenî bir camiada yüksek ilim müesseselerinin kıymeti büyüktür. Çünkü, bir millete hakikî değerini veren bu müesseselerdir. Memleketimizi ancak medenî seviyede olan yüksek irfan müesseseleri kuvvetlendirecek, terakki ve inkişaf ettirecektir. Atatürk bu hali "millet, beynelmîlel umumî mücadele sahasında sebebi hayat ve sebebi kuvvet olacak ilim ve vasıtanın ancak muasır medeniyette bulunabileceğini bir hakikat sabite olarak umde ittihaz eylemiştir" suretinde ifade buyurmuşlardır.

Ankara Hukuk Fakültesi, Cumhuriyetin ilk yüksek irfan müessesesidir. Bu hal, onun için bir şereftir. Fakat fakültenin en büyük şerefi kendisine, kaidelerini inkilâp esaslarından alan yeni hukuku tedris vazifesinin verilmiş olması ve Büyük Ata tarafından "Cumhuriyetin Müeyyidesi olacak büyük müessese" tâbiri ile vasıflandırılmış bulunmasıdır.

Fakültemiz, gençlere milletin kendilerinden beklediği feyzi verebilmenin ve onları ilerinin yapıcı hayatına bilgili ve seciyeli olarak iştirâke hazırhyabilmenin iki büyük şartı olan öğretme ve öğrenmede ciddiyet ve inzibat nizamları üzerinde kat'iyen müsamaha göstermemiş ve bunları ihmal ve müsamahayı kendisine emanet edilmiş olan vazifeye sadakat-

sizlik addetmiştir. Atatürk, gençlerimizin yetistirilmesinde bu hususlara dikkat edilmesini sırası geldikçe daima işaret eylemişler ve Ankara Maarif Kongresinde söyledikleri bir nutukta (15 Temmuz 1921) "Yeni neslin teçhiz olunacağı evsafı mâneviye meyânında kuvvetli bir aşkı fazilet ve kuvvetli bir fikri intizam ve inzibattan bahsetmek zaruretinde" olduklarını beyan buyurmuşlardır. Eski Cumhurbaşkanı Muhterem İnönü'de fakültenin yedinci yıl dönümü münasebetiyle irad ettikleri nutukta bu husus üzerinde çok durmuşlardır: "İlim müesseselerimizin hakikî ilim müessesesi olması, hocalarımızın muktedir ve talebelerimizin çalışkan, hayatında bilgisini mütemediyen arttırmağa azimli olmaları; işte bu zihniyette yetişmeleriyle, bu memleketin hali ve âtisi için en büyük servet ve en büyük kuvvet temin edilmiş olur. Arkadaşlar ilimde eksik adamların toplanması tam adamlar vermez. Bin yarım ve bin cahil bir yarımından daha faydalı olamaz Fakat daha zararlı olur. Bin yarım adam bir tam adam değildir. İlim müesseselerimizden çıkanlar daima iyi yetişmelidirler. Siyasette ve idarede en muzur şey, milletler ve cemiyetler için telâfisi en zor olan felâket, yarım bilgili adamların salâhiyet sahibi olmalarıdır."

Hakikate sadık kalmak için şunu da arz etmeliyim ki, geçen Teşrii Meclisin son zamanlarda Ankara Hukuk Fakültesine taalluk eyleyen ve birbirlerini takip eden karları müessesemizde şimdiye kadar hakim olan ciddiyet ve inzibatı çok rencide etmiştir. Teessüf edilir ki, bu kabil müdahalelerin Türk camiasına liyakatlı ve bilgili gençler yetistirmek dâvasına karşı büyük sadakatsizlik ve tehlike teşkil edeceğini izah ve müdafada resmî makamlar sükût etmişlerdir.

Şurasını da ilâve edeyim ki bu müdahaleler yalnız tedris hayatının nizamını ihlâl etmekle kalmamıştır. Bunların fiiliyatta hoca ile talebesi arasındaki tedris muhadenetini sarsacak, hattâ buna aksi bir istikâmet verecek kadar geniş psikolojik tesirleri de olmuştur. Bu hallerin neticesi ise asabî düşünceli gençleri hocalarına karşı yalnız husunetli fiillere değil, her vatandaşa derin ızdırap ve acı veren fecialara ikama da sevk etmiş olmuştur. Bunlar Maarif tarihimize teessürle kaydedilecektir.

İlme bağlılığını ona kutsî bir mertebe vermek suretiyle göstermiş olan ecdadımız ilmin himayesini, ilmin istiklâlini, ilim mümessillerine hürmeti, kendilerine en başta gelen bir borç saymışlar ve bunları ilâhî bir emanet gibi nesilden nesle intikal ettirmişlerdir.

Ecdadımızın bu emanetini tam bir sadakat ile muhafaza eyliyelim ve ilham menbainı doğrudan doğruya büyük Türk Milletinin vicdanından alan Atatürk'ün şu vecizesini hafızalarımıza nakledelim:

"Hayatta en hakikî mürşid ilimdir".

5 Kasım 1950